

I TIDER SOM DENNA, MED STORA OMVÄLVNINGAR och en oklar framtid, finns det alltid anledning att blicka tillbaka. Man måste lära av historien. Dagens lärare möter stora utmaningar, men vad är det som säger att inte deras föregångare mötte väl så stora? Därför kan det vara av intresse för dem som idag är engagerade i skola och utbildning att ta del av hur deras föregångare hanterade sådant som de upplevde som svåra problem i undervisningen.

Stiftelsen för förvaltning av Sveriges allmänna folkskolläraförörenings tillgångar (Stiftelsen SAF) har, som framgår av namnet, till uppgift att förvalta de tillgångar som tidigare lärarorganisationer ackumulerat. Det är svårt att hitta något bättre sätt att uppfylla stiftarnas önskemål än att försöka levandegöra lärarnas sökande efter kunskap. Genom att ge ut en lång serie av skrifter under nästan hundra år försökte lärarna själva, och via sina organisationer, svara upp mot det stora intresse som lärare haft för pedagogisk bildning och sin egen kompetensutveckling.

DET ÄR EN IMPONERANDE BREDD som dessa *Pedagogiska skrifter* representerar, och eftersom det var lärarna själva som svarade för urvalet av ämnen speglar det självfallet lärarnas intressebild. Där återfinns såväl rena kunskapsområden, till exempel rättstavning, räkning och naturstudier, som social fostran, hälsa och hygien samt mätning av kunskaper.

Joakim Landahl, författare till "Den läsande läraren", menar att utgivningen av *Pedagogiska skrifter* kan sägas ha vilat på ett outtalat antagande: *att skolan och dess lärare kan utvecklas genom läsning av texter*. Han ställer avslutningsvis två frågor om relationen mellan läsning och pedagogisk förändring igår och idag: Har texter förändrat historien? Kan de förändra historien även i framtiden?

Det är vår övertygelse att så är fallet och därför vill nu Stiftelsen SAF vidareutveckla traditionen genom denna skrift som är det första bidraget i en ny skriftserie kallad "Forskning om undervisning och lärande".

DET FINNS EN SÄRSKILD BAKGRUND till denna utgivning. Stiftelsen SAF vill, utöver att bidra med kunskaper om läraryrkets historia, som den gestaltas i detta första nummer, också medverka till att utveckla skolan.

Redan 1910 inrättades den första professuren för forskning som tog sin utgångspunkt i läraryrkets grund. Tyvärr blev denna ansats väldigt kortvarig. Forskningen kom att bli en del av skolans övergripande reformarbete och fjärmades därmed från själva skolarbetet. Det blev en annan part än lärarna själva som definierade vilken kunskap eleverna skulle utveckla och hur det skulle gå till.

Det tog många år för lärarna att återta ansvaret för sin egen kunskapsutveckling. Under 1980- och 90-talen ändrades förutsättningarna i skolan genom decentraliseringen och genom förändrade barn- och elevgrupper. Lärarnas medverkan och kontroll över kunskapsproduktionen framstod som allt viktigare och frågan om lärares forskning kom åter på dagordningen. Men det är

4 Den läsande läraren

fortfarande inte självklart att undervisning och lärande ska bygga på vetenskap, och alltför många ifrågasätter värdet av forskarutbildade lärare inom alla skolformer; lärare som kan driva såväl undervisning som forsknings- och utvecklingsarbete.

Lärare måste utveckla kunskap om vad som faktiskt händer i skolan. I debatten om skolan tycks utgångspunkten vara att kunskapen finns och att lösningarna ligger i en bättre lärarutbildning, kompetensutveckling för lärare och ökade resurser. Alltsammans är utomordentligt viktiga frågor, men det är inte tillräckligt när det samtidigt saknas kunskaper inom många av de områden som dagens skola har att hantera.

FÖR ATT BIDRA TILL DISKUSSIONEN om behovet av forskning om undervisning och lärande kommer Stiftelsen SAF nu ge ut en serie skrifter om forskning inom de områden som Lärarförbundets vetenskapliga råd har tagit fram som särskilt viktiga för läraryrkets kunskapsbas. Vetenskapliga rådet har i dokumentet "Forskning för en bättre utbildning" listat ett antal angelägna forskningsområden: *Lärande och kunskapsutveckling inom olika områden, Skolan som kulturell mötesplats, Pedagogiska arbetsformer och instrument samt Bedömning av elevers kunskapsutveckling.*

Förslagen till forskningsområden utgår dels från lärarnas ansvarsområden, dels från villkoren för den pedagogiska verksamheten. Det behövs forskning med inriktning mot att förbättra de pedagogiska verksamheterna – utveckla och pröva undervisningsmetoder, diagnostiska instrument, läromedel etc – såväl som forskning som syftar till ett fördjupa förståelsen av lärande och lärandets variationer inom olika kunskapsområden och under olika betingelser. Därtill behövs forskning som kritiskt granskar den pågående utvecklingen inom skolans område.

Denna och kommande skrifter hoppas vi ska bidra till förståelsen för att det behövs betydligt större forskningsinsatser när det gäller skolan; forskning som innefattar systematiska närstudier av skolan i relation till de uppgifter som finns i de pedagogiska verksamheterna. Vi behöver veta mycket mer om de nära processerna inom undervisning och lärande .

Ytterligare ett mycket viktigt skäl till att skapa möjligheter för forskning inom lärarområdet är rekryteringen till lärarutbildningen. Utan en bred vetenskaplig bas för lärarutbildningen och en utbyggd forskning skapas inte de miljöer och utvecklingsmöjligheter i arbetet som gör att unga människor kan se läraryrket som ett attraktivt och spännande framtidsyrke.

DET VIKTIGASTE KAPITALET i kunskapsamhället är just kunskap. Därmed blir utbildning och forskning den viktigaste konkurrensfaktorn för att få – och behålla – arbete. Det ökade vetandet och det livslånga lärandet ställer höga krav på utbildningen. Forskning om lärande och kunskapsbildning i olika aspekter är därför absolut nödvändigt.

Med denna och kommande skrifter vill vi stimulera dagens lärare till att självkritiskt granska sin gärning, reflektera över kunskapsluckor i forskningen och föda nya tankar om forskning inom utbildningsvetenskapen och därmed bidra i den nya utgivningen.

Författare till denna första skrift "Den läsande läraren" är Joakim Landahl, forskarassistent vid Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.

Solweig Eklund
Redaktör